

La revisió de les fites frontereres, obligació jurídica i acte de germanor

La frontera francoespanyola es visualitza amb una colla de fites que indiquen els límits administratius i polítics dels dos estats. L'origen de la divisió del territori cal cercar-lo en el Tractat dels Pirineus de l'any 1659 i els complementaris posteriors, d'ençà que Felip IV d'Espanya va cedir el Rosselló, el Conflent i una part de la Cerdanya al rei de França. Aquell fou un acte de monarca absolut i inconstitucional segons les lleis catalanes, ja que no va tenir en compte ni l'opinió dels afectats ni la de les Corts del país.

Text i fotos > **JOSEP CLARA**, historiador

La precisió dels límits entre les dues corones va ser problemàtica. Durant anys, la vaguetat de l'expressió *Pirineus* com a frontera entre les Espanyes i les Gàl·lies comportà nombroses dificultats a escala real. Els incidents entre les comunitats d'una banda i de l'altra es van

repetir, i també entre els funcionaris que transgredien l'espai de l'estat veí a l'hora de perseguir malfactors, dissidents polítics i practicants del contraban.

Els tractats de Baiona

Al segle XIX hom va pretendre de resoldre aquests conflictes amb una concreció més real dels límits territorials. Els anys 1856, 1862 i 1866 es van signar a Baiona tres tractats per fixar de manera més real la frontera comuna entre els dos estats. El del 28 de maig de 1866 va ser el que va afectar el departament dels Pirineus Orientals i la província de Girona; de fet, des de Lles de Cerdanya dins de la província de Lleida. Amb unes disposicions complementàries de 1868 es determinà l'amollonament de la ratlla divisòria per mitjà de pedres prismàtiques o creus gravades en roca ferma, i un nombre ordinal comprès entre el 427 i el 602, a més de les específiques per al territori de Llívia. S'aprofitaren també les fites històriques de la Jonquera.

La fórmula era pensada per consolidar l'ordre, les bones relacions i evitar malentesos i disputes entre les poblacions frontereres i el personal que hi

>> Malmea la creu 599 inscrita en la roca, hom va refermar-la en una fita a part.

>> Substitució de la fita 14 de Llívia, la nova i la vella.

circulava, que podia ser víctima del zel dels cossos de vigilància.

Revisions anuals

Les fites reben uns visitants anuals extraordinaris. Són els membres representants de cada estat que comproven que els senyals estiguin al lloc pertinent i que indiquen si cal fer-hi res per millorar-ne la presència i visibilitat.

No sempre és possible l'encontre de les dues parts. El temps atmosfèric i alguna altra causa imprevista poden dificultar la trobada de les comissions encarregades de l'afer, i fins i tot la visió de les fites. Així va passar el dia 1 de juny de 1970, segons explicava la comissió de Meranges, encarregada de les fites 427 i 428: «Llegados con muchísimas dificultades a la muga 427, no pudimos verla por la gran cantidad de nieve acumulada, trasladados a la 428 pasó igual, después de pernoctados [sic] bastante rato en los sitios indicados sin ver a nadie e imposible la subida de la parte de Francia, se acuerda el regreso a Maranges y levantar esta acta de común acuerdo entre ambos».

Contestació: pintades i destrucció

A final del segle xx i començament del xxi, unes quantes fites i creus van aparèixer amb pintades de color vermell (quatre barres i emblema d'Esquerra Republicana) i alguna fins i tot va ser

destruïda. També va sorgir el conflicte de la delimitació al coll de Manrella. Els ajuntaments de la Jonquera i Agullana, per la seva banda, van aprovar sengles acords contraris a la revisió anual. No volien assumir els costos de la revisió i consideraven que l'acte simbolitzava la divisió i separació entre persones que vivien en el mateix territori i que la relació entre elles havia prescindit de les fronteres.

Les proposicions crítiques per suprimir l'exigència de la revisió anual arribaren també per la via parlamentària. L'adjectiu *anacrònica*, per qualificar-la, hi fou escoltat i repetit. El Congrés dels Diputats va debatre el 2001 i el 2002 iniciatives en aquest sentit presentades per representants del grup mixt i el grup socialista. Però el Partit Popular hi va mostrar la seva disconformitat i no van prosperar. El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya també va anul·lar, el 2004, els acords municipals contraris al ritual. En el fons de la qüestió, i més enllà de l'existència de l'esperit europeu de convivència, unificació i construcció d'Europa, del Tractat de Schengen i de les xarxes d'alta precisió geogràfica i els sistemes GPS, l'acta addicional del tractat de Baiona del maig de 1866 és jurídicament vigent. La superació de les fronteres no significa la desaparició de la delimitació de les jurisdiccions entre els estats membres de la Unió Europea.

Una trobada protocol·lària

Així doncs, les comissions municipals o comunals i les forces armades dels dos estats encarregades de vetllar per la conservació i el bon estat de les fites, i de fixar les actuacions necessàries per garantir els símbols de la frontera, repeteixen anualment la trobada «internacional» protocol·lària. Recorden la sobirania i els límits dels dos estats fronterers.

La jornada és aprofitada per fer un àpat generós a un costat o a un altre de la ratlla divisòria, i a voltes es completa amb una visita cultural a monuments, museus o cellers de vi. El 1989 els participants empordanesos d'Espolla, la Jonquera i Rabós van efectuar una visita turística a Banyuls, Portvendres i Cotlliure, i el 2006 la ruta va ser pel centre històric de Castelló d'Empúries.

La bona entesa entre la gent de frontera, els aliments exquisits i la germanor dels participants presideix la trobada, immortalitzada en els papers i les imatges. Ara, amb més reconeixements durant el mes d'agost. Però això no succeeix en totes les revisions, ja que no és el mateix fer-la en un marc orogràfic molt elevat —com pot ser el terme de Queralbs, que limita amb Llo, Eina i Fontpedrosa—, que en un altre de més accessible per a la trobada, com pot ser a la ratlla de l'Alt Empordà.